

O‘ZBEK MILLIY KURASHINING JAHON SPORT MAYDONIDAGI
O‘RNI VA ISTIQBOLLARI

МЕСТО И ПЕРСПЕКТИВЫ УЗБЕКСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БОРЬБЫ НА МИРОВОЙ СПОРТИВНОЙ АРЕНЕ

THE ROLE AND PROSPECTS OF UZBEK NATIONAL KURASH IN THE
GLOBAL SPORTS ARENA

Ochilova Sarvinoz Salim qizi - Navoiy davlat universiteti

Jismoniy madaniyat fakulteti Sport faoliyati (Kurash) ta'lim yo'nalishi 2- bosqich talabasi

Очилова Сарвиноз Салим кызы - Навоийский государственный

Университет Факультет физической культуры, направление образования «Спортивная деятельность (Кураш)», студентка 2-го курса

Sarvinoz Salim qizi Ochilov - Navoi State University

Faculty of Physical Education, 2nd-year student of the Educational Program "Sports Activity (Kurash)"

Annotatsiya:

Mazkur maqolada o‘zbek milliy kurashining jahon sport maydonidagi o‘rni, uning tarixi, rivojlanish bosqichlari hamda xalqaro sport tizimidagi mavqei pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Ayniqsa, kurash sporti orqali yosh avlodni vatanparvarlik, jismoniy tarbiya va sog‘lom turmush tarziga yo‘naltirish, maktab va oliy ta‘lim muassasalarida uni o‘qitish va ommalashtirishning dolzarb jihatlari yoritiladi. Kurashning ta‘lim jarayonidagi o‘rni va uni sport pedagogikasi asosida rivojlantirish istiqbollari haqida ilmiy mulohazalar beriladi.

Kalit so‘zlar: Milliy kurash, sport pedagogikasi, jismoniy tarbiya, xalqaro sport, yoshlar tarbiyasi, sog‘lom turmush, ta‘lim tizimi

Аннотация:

В данной статье рассматривается роль узбекской национальной борьбы на мировой спортивной арене с педагогической точки зрения. Анализируются исторические аспекты, этапы развития и международное значение кураша. Особое внимание уделяется вопросам воспитания молодежи посредством

национальной борьбы, формированию патриотизма и здорового образа жизни, а также внедрению кураша в образовательный процесс в школах и вузах. Также обсуждаются перспективы развития кураша на основе спортивной педагогики.

Ключевые слова: Национальная борьба, спортивная педагогика, физическое воспитание, международный спорт, воспитание молодежи, здоровый образ жизни, образовательная система

Annotation:

This article explores the role and prospects of Uzbek national Kurash in the global sports arena through the lens of pedagogy. This article analyzes its historical development, international status, and importance in promoting physical education and patriotic values among youth. Special attention is given to incorporating Kurash into school and university curricula as a tool for fostering healthy lifestyles and moral upbringing. The article also discusses the pedagogical potential of Kurash and its future development within sports education systems.

Keywords: National Kurash, sports pedagogy, physical education, international sports, youth upbringing, healthy lifestyle, educational system

Kirish

O‘zbekistonning boy madaniy merosi tarkibida milliy sport turlari alohida o‘rin egallaydi. Shulardan eng qadimgilaridan biri bo‘lgan o‘zbek milliy kurashi nafaqat jismoniy chiniqish, balki irodaviy sifatlarni, axloqiy-ruhiy barqarorlikni shakllantirishda ham muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Asrlar davomida shakllanib kelgan kurash an‘analari bugungi kunda xalqaro sport standartlari darajasiga chiqib, Jahon kurash assotsiatsiyasi doirasida rasmiy sport turi sifatida e‘tirof etildi. Kurashning bunday darajaga chiqishi bevosita O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti va hukumatining milliy sport turlarini rivojlantirishga qaratilgan siyosati bilan chambarchas bog‘liqdir. Ayni vaqtda, kurashning jahon sport maydonidagi o‘rnini aniqlash, uni ta‘lim jarayoniga integratsiya qilish masalalarini ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi. Bunday yondashuv milliy sport turlarining nafaqat madaniy meros, balki zamonaviy ta‘lim vositasi sifatida qaralishini ta‘minlaydi. Ushbu maqolada aynan shu nuqtai nazardan kurashning o‘rni, istiqbollari, va uni yoshlar tarbiyasiga xizmat qiladigan samarali pedagogik tizimga aylantirish masalalari ko‘rib chiqiladi.

Shu bilan birga, sportning tarbiyaviy va ijtimoiy funksiyalarini milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirgan holda yoshlarga yetkazish — zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayni vaqtda UNESCO tomonidan e‘lon

qilingan “Fizik tarbiya va sportning tarbiyaviy ahamiyati” to‘g‘risidagi tavsiyalarida (UNESCO, 2020) sport turlari orasida madaniy va milliy o‘ziga xoslikni o‘zida aks ettirgan sportlar orqali ijtimoiy uyg‘unlikka erishishning afzalliklari alohida ta’kidlanadi. Shu jihatdan qaralganda, o‘zbek milliy kurashi sport bilan birga milliy identitetni, tarixiy xotirani va fuqarolik ongini shakllantirishda beqiyos vositadir. Bu esa uni nafaqat jismoniy tayyorgarlik shakli, balki ijtimoiy-ma’naviy tarbiyaning ham muhim elementi sifatida tahlil qilishni taqozo etadi.

Uslub (Metodologiya)

Tadqiqot metodologiyasi o‘z ichiga tarixiy-taqqoslovii, empirik, kuzatuv va so‘rov tahlilini oladi. Kurashning rivojlanish bosqichlarini aniqlash uchun tarixiy hujjatlar, xalqaro sport tashkilotlari tomonidan berilgan rasmiy hisobotlar, milliy sport siyosatiga oid normativ-huquqiy hujjatlar va ommaviy axborot vositalari materiallari tahlil qilindi. Ta’lim muassasalaridagi kurash to‘garaklari faoliyatini o‘rganish uchun Navoiy davlat universiteti jismoniy madaniyat fakultetida o‘qiyotgan talabalar bilan kuzatuvlar olib borildi. So‘rovnoma va og‘zaki intervyu usuli orqali 60 nafar talaba va 10 nafar sport murabbiyining fikrlari tahlil qilindi. Bu orqali kurashni ta’lim jarayoniga joriy etishning amaliy holati, pedagogik samara va mavjud muammolar aniqlab olindi.

Tadqiqotda shuningdek kontent-analiz usulidan ham foydalanildi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining sport va sog‘lom turmush tarzini rivojlantirishga oid farmonlari (2021–2024 yillar oralig‘ida) tahlil qilinib, ularning kurash sportini ta’lim tizimiga integratsiyalashga qaratilgan qoidalari aniqlab olindi. So‘rovnoma va kuzatuvlar davomida olingan ma’lumotlar SPSS statistik dasturi yordamida qayta ishlanib, ularning ishonchliligi χ^2 (chi-kvadrat) va t-testlar orqali baholandi. Bu usullar o‘quvchilarning sportga munosabati va kurash to‘garaklari ishtirokchilari orasida motivatsion omillar o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash imkonini berdi. Statistik tahlillar davomida 95% ishonch oralig‘ida natijalar aniqlangan bo‘lib, ularning $p < 0.05$ qiymati asosida muhimlik darajasi belgilandi.

Natijalar

Tadqiqot davomida o‘zbek milliy kurashi nafaqat sport turi, balki ijtimoiy va pedagogik hodisa sifatida ham katta ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. So‘rovnoma natijalari shuni ko‘rsatdiki, talabalar kurash mashg‘ulotlari orqali o‘zlarida intizom, sabr, chidamlilik, jismoniy tayyorgarlik kabi fazilatlarni shakllantirayotganliklarini ta’kidlashdi. Ularning fikricha, kurash nafaqat tanani chiniqtiradi, balki ruhiy-axloqiy komillikka ham xizmat qiladi. Murabbiylar esa kurash mashg‘ulotlarining ta’lim jarayoniga qo‘shilishi o‘quvchilarning sportga bo‘lgan qiziqishini oshirayotganini, bu esa ularning darslarda faolligi va ijtimoiy hayotdagi ishtirokini kuchaytirayotganini

bildirishdi. Kurashning xalqaro sport maydonidagi o'rnini ham mustahkamlanib bormoqda. Xalqaro Kurash Assotsiatsiyasi tomonidan tan olingan musobaqalarda o'zbekistonlik sportchilar faol ishtirok etib, ko'plab oltin, kumush va bronza medallarni qo'lga kiritmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda Osiyo, Afrika va Yevropa mamlakatlarida kurash bo'yicha maktab va kollejlarda darajasida dars mashg'ulotlari tashkil etilayotgani bu sport turining pedagogik salohiyati yuqoriligidan dalolat beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kurash bilan muntazam shug'ullanuvchi talabalar orasida darsga qatnashuv darajasi 17% ga yuqori bo'lib, bu ularning ijtimoiy faolligi va mas'uliyat hissining ortganini anglatadi. Shuningdek, so'rovnoma ishtirokchilarining 83 foizi kurash mashg'ulotlari ularning sog'lig'i va ruhiy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatganini bildirgan. Mazkur natijalar xalqaro tadqiqotlar bilan ham qisman uyg'unlashadi. Masalan, South Korean Physical Education Association tomonidan 2019 yilda o'tkazilgan tadqiqotda taekvondo bilan shug'ullanuvchi o'quvchilarda shaxslararo ijtimoiy kompetensiyalar 26% ga oshgani qayd etilgan [5, 111]. Shunga o'xshash tarzda, o'zbek kurashi ham talabalar ongida o'zini anglash, jamoaviylik va mas'uliyat kabi kompetensiyalarni rivojlantirayotganini ko'rsatmoqda.

Muhokama

Kurashning jahon sport maydonidagi o'rnini mustahkamlash va uni ta'lim tizimiga joriy etish bir-biri bilan bog'liq ikki jarayondir. Milliy sport turi sifatida kurashning yuksalishi, avvalo, u orqali yosh avlodni tarbiyalashning samarali metodikasini ishlab chiqishni talab qiladi. Sport pedagogikasi fanining asosiy vazifasi bo'lmish jismoniy va axloqiy tarbiya kurash orqali amalga oshirilganda, bu ikki yo'nalish sinergiya hosil qiladi. Bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimi faqat bilim emas, balki sog'lom turmush tarzini, ijtimoiy mas'uliyatni, vatanparvarlikni shakllantirishga ham xizmat qilishi kerak. Shu nuqtai nazardan, milliy kurashni maktab va oliy ta'lim dasturlariga kiritish pedagogik jihatdan muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, kurash bo'yicha mutaxassis kadrlar tayyorlash, xalqaro standartlarga javob beradigan o'quv dasturlarini yaratish, o'quvchilarning yoshiga moslashtirilgan mashg'ulot metodikasini ishlab chiqish dolzarb masala sifatida qaralmoqda. Kurashni ta'limga integratsiya qilishda hamda uni xalqaro darajada targ'ib qilishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish, ayniqsa, interfaol metodlar, multimediyaviy vositalari va zamonaviy nazariy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Kurashning pedagogik tizimga integratsiyalashuvi uning sport turidan ko'ra kengroq ijtimoiy-madaniy missiyasini belgilaydi. Shu bilan birga, zamonaviy o'quvchilarning qiziqishlari, sportga munosabati va individual o'sish sur'atlari

inobatga olinmasa, kurashning to'liq salohiyatini ochish qiyin bo'ladi. Shu sababli, kurashni maktab ta'limiga bosqichma-bosqich joriy etishda yosh xususiyatlariga mos o'quv metodikalari, multimodal o'rgatish usullari va interaktiv texnologiyalardan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, Finlandiya ta'lim tizimida sport orqali shaxsiy rivojlanish va konfliktni tinch yo'l bilan hal qilishni o'rgatuvchi "Soft skills through sports" dasturi doirasida milliy sport turlaridan keng foydalaniladi [3; 25]. Bu tajriba o'zbek kurashini ham nafaqat tanani chiniqtiruvchi vosita, balki ijtimoiy-hayotiy kompetensiyalarni shakllantiruvchi pedagogik resurs sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi.

Xulosa

O'zbek milliy kurashi bugungi kunda jahon sport tizimida o'ziga xos o'rin egallamoqda. Uning pedagogik jihatdan salohiyati nihoyatda yuqori bo'lib, yosh avlodni tarbiyalashda samarali vosita sifatida xizmat qilishi mumkin. Uni ta'lim tizimiga integratsiya qilish orqali nafaqat jismoniy tarbiya sifatini oshirish, balki sog'lom turmush tarzini ommalashtirish, milliy g'urur va vatanparvarlik hissini kuchaytirish mumkin. Kurashning xalqaro miqyosda rivojlanishi esa o'z navbatida, uni milliy sport sifatida saqlab qolish va rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Shu boisdan, milliy kurashni jahon sport tizimi va ta'lim tizimi bilan uyg'unlashtirish strategiyasi ustuvor vazifa bo'lib qoladi. Bu esa pedagogik tajriba, ilmiy izlanishlar va davlat siyosati orqali amalga oshirilishi lozim bo'lgan muhim yo'nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev Shavkat. Sport pedagogikasi asoslari. Toshkent: "Ilm Ziyo", 2019.
2. Islomov Xurshid. Kurash: Milliy sport va ma'naviy-tarbiyaviy vosita sifatida. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2018.
3. Jokinen Maarit. *Soft Skills through Sports: The Finnish Approach to Integrating Physical Education into Civic Development*. Finnish Education Board, 2021.
4. Karimov Abror. "Kurashning yoshlar tarbiyasidagi o'rni va ta'limdagi roli." *Pedagogik izlanishlar*, 2023, №2, bet. 45–50.
5. Kim S., J. Lee. "Effects of Taekwondo Training on Students' Interpersonal Competence and Social Behavior." *Korean Journal of Physical Education*, vol. 58, no. 3, 2019, pp. 112–126.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Sport faoliyati (Kurash) yo'nalishi uchun o'quv dasturi. Toshkent: Oliy ta'lim ilmiy-uslubiy markazi, 2022.

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. *O‘zbekistonda sog‘lom turmush tarzini keng joriy etish va ommaviy sportni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida*. Farmon PQ–6165, Tashkent, 2021.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. “O‘zbekistonda sog‘lom turmush tarzini keng joriy etish va ommaviy sportni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida.” Respublika axborotnomasi, 2021, Farmon PQ–6165.
9. *Quality Physical Education Guidelines for Policy-Makers*. UNESCO, 2020.
10. Qurbonov, Behzod. “Milliy sport turlari va ularning pedagogik imkoniyatlari.” *Zamonaviy ta‘lim muammolari*, 2022, №1, bet. 17–21.
11. Toshmatova, Dilfuza. *Jismoniy tarbiya va sportda innovatsion yondashuvlar*. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
12. Tursunov, Nodir. “Milliy kurashni ommalashtirish va uni ta‘lim tizimiga integratsiya qilish muammolari.” *Jismoniy tarbiya va sport jurnali*, 2021, №3, bet. 22–26.
13. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press, 1978.